

2 Protest door verbondenheid: de draagvlakmatrix als denkmodel om maatschappelijk protest te begrijpen

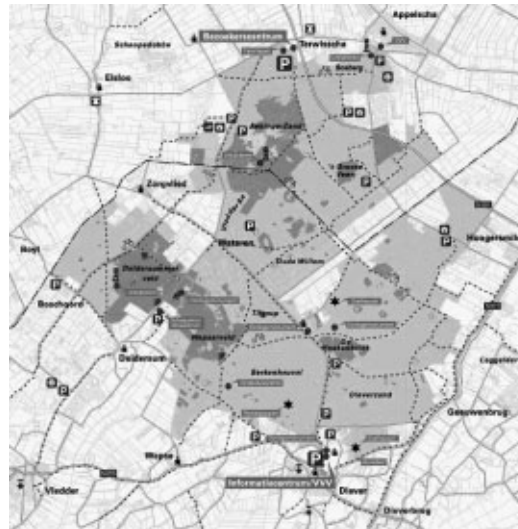
Draagvlak en protest in het Drents-Friese Wold

De meest felle discussies over natuurbeleid zijn te vinden in de lokale praktijk. In de praktijk worden immers de beslissingen genomen over de bescherming en inrichting van bijzondere landschappen en natuurgebieden. Dergelijke felle discussies duiden wellicht op een gebrek aan draagvlak in de zin dat er geen inhoudelijke consensus is over beleid. Maar, zoals hoofdstuk 1 ook laat zien, dit hoeft nog niet te betekenen dat er een gebrek aan verbondenheid of emotionele betrokkenheid is van burgers bij de natuur of bij een specifiek gebied. In dit hoofdstuk analyseren we een voorbeeld uit de praktijk van het natuurbeheer waarin betrokken burgers in verzet zijn gekomen tegen het beheer van Nationaal Park Het Drents-Friese Wold. Uiteindelijk hebben zij de protestgroep “De Woudreus” opgericht, die tot in de Tweede Kamer zich verzet heeft tegen wat zij de “zinloze kaalslag” in het Drents-Friese Wold noemen. De vraag die we in dit artikel stellen is: hoe kunnen we deze verzetspraktijk begrijpen in het licht van de begrippen draagvlak, inhoudelijke overeenstemming en emotionele betrokkenheid?

Het Drents-Friese Wold is een Nationaal Park van 6100 ha (figuur 1). Het park bestaat vooral uit bos, heidevelden, een beekdal en een stuifzandgebied. Staatsbosbeheer is de belangrijkste grondeigenaar in het gebied, gevolgd door Natuurmonumenten, Drents Landschap en de Maatschappij van Weldadigheid. Na veel discussie is het gebied in 2000 een Nationaal Park geworden. Tegelijkertijd is een overlegorgaan ingesteld waarin de natuurorganisaties en overheden zitting hebben, aangevuld met het recreatieschap en LTO Noord. Net als in veel andere overlegorganen waren

burgers niet direct vertegenwoordigd in dit overlegorgaan (De Boer *et al.*, 2007)¹. Onder auspiciën van dit overlegorgaan is het Beheer- en Inrichtingsplan opgesteld. In dit plan staat een groot aantal maatregelen om de rol van autonome, natuurlijke processen in het gebied te versterken, al dan niet voorafgegaan door het “herstellen van een bepaalde startsituatie” door natuurontwikkeling. De belangrijkste maatregelen zijn:

- grootschalige natuurontwikkeling in met name de landbouwenclave de Oude Willem inclusief het hermeanderen van de Vledder Aa en de Tilgrup,
- uitbreiding van het stuifzandgebied Aekingerzand,
- aanpassing van het grondwaterregime,
- verwijdering van exoten (waaronder de Amerikaanse eik),
- vermindering van de toegankelijkheid van een beperkt aantal paden en gebieden.

A.E. Buijs

Figuur 1: Het Drents-Friese Wold

¹ Hoofdstuk 3 beschrijft een voorbeeld van een overlegorgaan waarin wel burgers vertegenwoordigd zijn. Het laat ook zien dat dat niet perse hoeft te leiden tot zinvolle vormen van inspraak en participatie.

Staatsbosbeheer concludeert dat ze rondom het Drents-Friese Wold te weinig hebben aangevoeld wanneer ze met omwonenden in gesprek hadden moeten gaan om tijdig informatie te geven en zo nodig onze plannen aan te passen

De mening van de omwonenden over dit beheer is verdeeld. Een grote groep ondersteunt het beheer dat voornamelijk is gericht op biodiversiteit. Bij andere mensen roept het beleid, in combinatie met een ervaren gebrek aan inspraak, weerstand op. In 2005 is zelfs actiegroep “De Woudreus” opgericht. Deze actiegroep verzet zich onder andere tegen het “onnodig” kappen van bomen voor exotenbeheer of stuifzanduitbreiding en het “slordige” beheer van het gebied. De actiegroep zamelde ruim 8000 handtekeningen in, haalde enkele keren de landelijke pers en haalde zelfs de agenda van de Tweede Kamer. In het jaarverslag van 2006 concludeert Staatsbosbeheer dan ook dat ze rondom het Drents-Friese Wold “te weinig hebben aangevoeld wanneer we met omwonenden in gesprek hadden moeten gaan om tijdig informatie te geven en zo nodig onze plannen aan te passen” (Staatsbosbeheer, 2007, p. 1).

Naar aanleiding van de protesten is een gebruikersplatform ingesteld met een adviserende status, waarin de lokale dorpsbelang-verenigingen zitting hebben (zie ook Drents-Friese Wold, 2008). Ook zijn extra informatieavonden georganiseerd. Het verzoek van bewoners om een vertegenwoordiger af te mogen vaardigen naar het overlegorgaan (waar de daadwerkelijke beslissingen worden genomen), is echter afgewezen (De Boer *et al.*, 2007). Na veel discussie is in 2006 een convenant afgesloten tussen De Woudreus en Staatsbosbeheer over onderdelen van het beheer van het Drents-Friese Wold. In 2008 is echter verschil van mening ontstaan, vooral over de vraag of De Woudreus na afsluiten van het convenant kritiek mag blijven leveren in de media. Intern is De Woudreus verdeeld hierover, en de voorzitter van

De Woudreus treedt hierom af.

Om meer inzicht te krijgen in de meningen van lokale bewoners heeft Alterra tussen 2004 en 2008 diverse onderzoeken verricht in het Drents-Friese Wold. In 2004 is ten behoeve van de Natuurbalans een enquête (N=367) gehouden naar de binding van omwonenden bij het Drents-Friese Wold en hun meningen over het beheer. Daarna zijn in 2006 en 2008 focusgroepen georganiseerd met omwonenden, aangevuld met terreinbeheerders en andere leden van het overlegorgaan (voor een uitgebreide beschrijving van het onderzoek zie Buijs *et al.*, in voorbereiding). In dit hoofdstuk presenteren we de resultaten van deze onderzoeken en analyseren we ze aan de hand van een draagvlakmatrix die we hieronder zullen introduceren. Vervolgens richt dit hoofdstuk zich op het begrijpen van de protesten onder de bevolking, zoals verwoord door de actiegroep De Woudreus. In de slotparagraaf doen we enkele suggesties om omwonenden te betrekken bij de vormgeving van het natuurbeleid op lokaal niveau.

De draagvlakmatrix: van gelatenheid tot protest

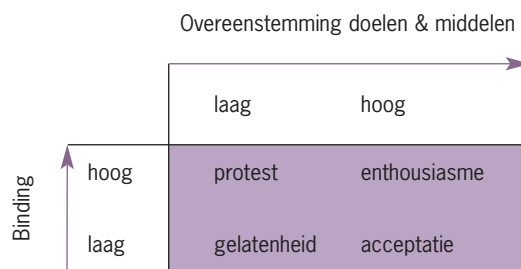
Hoofdstuk 1 definieert draagvlak als de mate van waardering voor natuurbeleid en/of natuurbeheer. Deze definitie maakt duidelijk dat het niet alleen draait om de acceptatie van beleid, maar ook om de waardering van concrete beheersmaatregelen in natuurgebieden. Het gaat dan om de mate van inhoudelijke overeenstemming over beleid, doelen en maatregelen. Echter, het gaat ook om de betrokkenheid van mensen bij natuur of een specifiek gebied. Als je deze aspecten combineert in een matrix, ontstaat een denkkader dat behulpzaam kan zijn om de verschillende reacties van

burgers (of het gebrek aan reacties) te begrijpen. We noemen dit de *draagvlakmatrix*. In relatie tot een concreet beleidsonderwerp onderscheiden we daarbij vier potentiële reacties (figuur 2).

Allereerst de groep burgers met een grote binding met de natuur of met een specifiek gebied.

Sommige van hen voelen niet alleen veel binding met de natuur of met een gebied, ze onderschrijven ook de doelen en maatregelen van beleid en beheer. Deze groep zal naar verwachting enthousiast zijn over het voorgenomen beleid. We vinden ze dus rechtsboven terug in de matrix van figuur 2. Andere burgers voelen zich wel verbonden met de natuur, maar zijn het oneens zijn met de inhoud van het beleid. Ze vinden de gestelde doelen (bijvoorbeeld natuurontwikkeling) onwenselijk, of ze zijn het oneens over bepaalde middelen die worden ingezet (bijvoorbeeld toegangsbeperkingen of exotenbeheer). Het is vooral deze groep waarvan verwacht kan worden dat ze in verzet komen tegen het beleid, Zij zijn immers niet alleen tegenstanders van dit beleid, ze zijn vanuit hun emotionele betrokkenheid met natuur ook voldoende gemotiveerd om hiertegen in verzet te komen. Ook bestaat de kans dat zij zelf met alternatieve ideeën voor natuurbeheer komen en deze gerealiseerd proberen te krijgen, bijvoorbeeld via een agrarische natuurvereniging (Buizer, 2008).

Naast de groep betrokken burgers, bestaat er ook een groep minder betrokken, meer passieve, burgers. In deze groep kunnen we dus zowel voorstanders als tegenstanders van het beleid aantreffen. Omdat de binding laag is, zijn de consequenties van de deze standpunten meestal minder groot. Burgers met weinig binding die het oneens zijn met het natuurbeleid, zullen niet snel in verzet komen. Tenzij ze actief gemobi-

Figuur 2: De draagvlakmatrix, een denkkader voor het begrijpen van reacties van burgers

liseerd worden door bijvoorbeeld een actiegroep, zullen ze waarschijnlijk gelaten reageren op het beleid, ook als dat niet overeenkomt met hun eigen ideeën. Burgers met weinig binding die wel positief staan tegenover het beleid zullen hier verder ook weinig mee doen. Ze zullen naar verwachting het beleid stilzwijgend accepteren.

In onderstaande paragraaf vullen we de matrix in aan de hand van onderzoeksgegevens over het Drents-Friese Wold. De eerste vraag hierbij is: hoe groot zijn de vier bovengeschetste groepen ongeveer? Daarna kijken we waar de belangrijkste inhoudelijke verschillen van mening liggen en tenslotte staan we stil bij de maatschappelijke processen waarbinnen reacties op beleid tot stand komen.

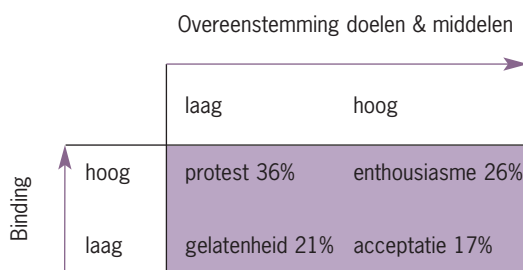
Binding en protest onder omwonenden van het Drents-Friese Wold

De resultaten van de georganiseerde focusgroepen laten een sterke binding zien van burgers met het Drents-Friese Wold. Bijna alle deelnemers komen er regelmatig en kennen het gebied goed. Ook zijn ze goed op de hoogte van het (wijzigende) beheer van het gebied. Ook uit de enquête blijkt een grote betrokkenheid. Op basis van de enquête kan geconcludeerd worden dat 63% van de

Tabel 1: Overeenstemming met ecologisch beheer Drents-Friese Wold

Maatregel	Oneens	Neutraal	Eens
- Beperken toegankelijkheid van deelgebieden	78%	8%	14%
- Herinrichting agrarisch gebied Oude Willem als vochtig beekdal	55%	14%	31%
- Prioriteit bij natuurbescherming boven recreatie en landbouw	32%	21%	47%
- Voorkeur voor verzorgde natuur	30%	17%	53%
- Bescherming zeldzame soorten	21%	14%	65%
Gemiddelde overeenstemming doelen en middelen	Laag 57%	Hoog 43%	

Figuur 3: Draagvlakmatrix voor het Drents-Friese Wold. Potentiële reacties van burgers en de grootte van de vier groepen

mensen zich (sterk) verbonden voelt met het gebied, terwijl 37% zich niet zo verbonden voelt. Naast binding is in de enquête ook de overeenstemming met het ecologisch beheer van het gebied gemeten. Deze overeenstemming is gemeten door de houding ten opzichte van een aantal (potentiële) beheermaatregelen in het gebied te meten. Hierbij zijn zowel stellingen als foto's gebruikt die geplande veranderingen illustreerden. Vier stellingen en twee inrichtingvarianten zijn hierbij gemeten (tabel 1). Door vervolgens de binding af te zetten tegen de mate van instemming met ecologisch beheer, kunnen we een analyse maken van de potentiële reacties van de omwonenden van het Drents-Friese Wold en kan de draagvlakmatrix worden ingevuld (figuur 3).

De resultaten laten zien dat 36% van de omwonenden behoort tot de potentiële protestgroep. Zij voelen zich in hoge mate betrokken bij het Drents-Friese Wold, maar zijn het oneens met (de plannen voor) het beheer er van. De meerderheid van deze groep was bijvoorbeeld tegen de natuurontwikkeling van De Oude Willem (54% was tegen en 20% was voorstander). De groep potentiële enthousiastelingen beslaat ongeveer een kwart van de bewoners. Zij voelen zich ook betrokken bij het gebied, maar zijn het in grote lijnen eens met de doelen en middelen voor het beheer. Driekwart van deze groep is bijvoorbeeld zeer positief over natuurontwikkeling in De Oude Willem. De weinig betrokken groepen zijn de kleinste groepen. 21% is inhoudelijk tegen, maar zal naar verwachting gelaten reageren omdat ze zich weinig betrokken voelen bij het gebied. Daarnaast zal naar verwachting 17% van de respondenten het beleid accepteren, zonder er echt enthousiast over te zijn.

Het verzet van actiegroep De Woudreus

De draagvlakmatrix kan helpen om een eerste inzicht te krijgen in de houdingen en potentiële reacties van burgers. Aan de hand van focusgroepen kan dit nog verder uitgediept worden.

Omdat het protest in het gebied zich sterk geprofileerd heeft de afgelopen jaren en zich samengebond heeft in de Stichting De Woudreus, richten we ons vooral op deze groep. De aandacht in de rest van dit hoofdstuk gaat dus vooral uit naar de 36% van de omwonenden die zeer betrokken voelen bij het gebied, maar het niet eens zijn met het huidige beleid en beheer van het Drents-Friese Wold: de achterban van De Woudreus. We zullen hierbij zowel ingaan op de inhoudelijke oorzaken van het verzet, als op het proces waarbinnen dat verzet tot stand is gekomen.

Uiteenlopende visies

Startpunt van het conflict vormen de uiteenlopende visies op het beheer van het Drents-Friese Wold. Bij deze uiteenlopende visies moet overigens niet vergeten worden dat vrijwel niemand het belang en de schoonheid van het gebied betwijfelt. Over het gewenste beheer van het gebied verschillen de visies echter wel drastisch. Uit de focusgroepen blijkt dat de verschillende partijen uitgaan van verschillende natuurbeelden. Het beheer van het Drents-Friese Wold is vooral gebaseerd op een wildernis-natuurbeeld. De nadruk ligt hierbij op het beschermen van ecologische systemen en gemeenschappen (bijvoorbeeld habitats) en niet op de bescherming van individuele dieren en planten (zie ook Keulartz *et al.*, 2000). Dit beheer wordt uitgevoerd door Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten en het Drents Landschap en ondersteund door het overlegorgaan Drents-Friese Wold. Kritische burgers verenigd in De Woudreus redeneren veel meer vanuit een arcadisch natuurbeeld, waarbij landschappelijke diversiteit belangrijker is dan abstracte begrippen als habitats of biodiversiteit. Op basis van dit natuurbeeld verzet de Woudreus

zich fel tegen het kappen van bijvoorbeeld een laan met Amerikaanse eiken of het kappen van gezonde naaldbomen voor vergroting van het stuifzand of de diversificatie van het bos:

“Al die exoten gaan eruit, zoals de Amerikaanse eik. Zonde! Een verschraling van het landschap. Dat is een schitterende boom”.

Gezien deze verschillende visies is het niet vreemd dat de nadruk die Staatsbosbeheer legt op wildernisnatuur de verhoudingen in het gebied op scherp heeft gesteld (De Boer *et al.*, 2007). De belangrijkste verschilpunten tussen De Woudreus aan de ene kant en Staatsbosbeheer en het overlegorgaan van het Drents-Friese Wold aan de andere kant hebben dan ook betrekking op de intensiteit van het onderhoud, het exotenbeheer, op natuurontwikkeling en op het minder toegankelijk maken van enkele delen van het gebied. Vooral het kappen van gezonde bomen voor het vergroten van het Aekingerzand roept veel weerstand op. De Woudreus wijst de plannen voor het vergroten van dit stuifzandgebied en z'n kwetsbare habitats resoluut af.

Verbondenheid

De verbondenheid of emotionele betrokkenheid die bewoners voelen geeft een belangrijke extra dimensie aan het conflict. Deze verbondenheid vertaalt zich vaak in de “toe-eigening” van het gebied: ook al zijn zij niet de juridische eigenaren, toch hebben veel bewoners het gevoel dat het gebied van hen is. Doordat de meeste bewoners al decennia in het gebied wonen, ze vaak het gebied bezoeken, en zich verbonden voelen met het gebied, is het Drents-Friese Wold mede bepalend geworden voor wie zij zelf zijn.

*Kritische burgers
verenigd in De
Woudreus redeneren
veel meer vanuit een
arcadisch natuurbeeld,
waarbij landschap-
pelijke diversiteit
belangrijker is dan
abstracte begrippen
als habitats of
biodiversiteit*

Met andere woorden, het gebied is onderdeel uit gaan maken van hun identiteit. Juist daarom ervaren deze mensen sommige ingrepen van natuurbeschermingsorganisaties als een inbreuk op hun identiteit en die van hun omgeving.

Figuur 4: Poster van Stichting De Woudreus tegen het kappen van bomen

“Door de ingrepen mijid ik bepaalde plekken omdat ik er doodongelukkig van wordt. Zoals het er nu uit ziet daar. [...] Het is toch onze achtertuin.”

Communicatie

De actiegroep De Woudreus is sinds z'n oprichting zeer actief en beeldbepalend in de discussies over het beheer van het Drents-Friese Wold. Zo hebben ze met behulp van posters, met daarop geknapte, dode bomen, het huidige beheer aan de kaak gesteld. Daarbij gaat het vooral om het kappen van bomen voor bosdiversificatie of voor de uitbreiding van het Aekingerzand. Door middel van handtekeningenacties, ingezonden stukken in lokale en landelijke media en kraampjes in de dorpen hebben ze bovendien delen van de bevolking gemobiliseerd om te protesteren tegen het beheer (zie figuur 4). Dit heeft in belangrijke mate bijgedragen aan de legitimiteit van De Woudreus.

Ook de natuurbeschermingsorganisaties communiceren actief over de verschillende beheermaatregelen voor het Drents-Friese Wold. Staatsbosbeheer en Natuurmonumenten bijvoorbeeld organiseren excursies en geven voorlichting over de maatregelen. Dit heeft duidelijk effect.

Verschillende bewoners geven aan dat ze door dergelijke voorlichting overtuigd zijn geraakt van de positieve effecten van het beheer, bijvoorbeeld als het gaat om het beschermen van bepaalde waardevolle soorten. Hierdoor zijn zij positiever tegen het beheer gaan aankijken.

“We hebben gewandeld met de boswachter door die stobben, die heeft dat allemaal uitgelegd, ik vind dat wel prima. [...] Mijn man is door die boswachter wel een heel eind omgeturnd”.

Maar communicatie is meer dan voorlichting alleen. Zoals eerder beschreven zijn de meeste bewoners ontevreden over de communicatie. Zij hebben het gevoel dat de natuurbeschermingsorganisatie het gebied naar eigen goeddunken beheren en geen rekening houden met de ideeën die onder de bevolking leven.

“Veel van het protest heeft te maken met de ontzettend slechte communicatie. Ze organiseren vaak voorlichtingsavonden, maar dat is volstrekt eenrichtingverkeer. Er wordt dan wel van alles beloofd. Ze beloven contact op te nemen, maar je hoort nooit meer wat. Ondertussen gaat alles gewoon door.”

Groepsprocessen en sociale identiteit

Protest is vrijwel altijd het gevolg van groepsprocessen (Stoll-Kleemann, 2001). Dit is ook bij het Drents-Friese Wold te zien. Het ontbreken van mogelijkheden voor zinvolle participatie van burgers is een belangrijke oorzaak van de hoog oplopende emoties. Want hoewel vertegenwoordigers van de omliggende gemeenten momenteel zitting hebben in het overlegorgaan, voelen de meeste kritische bewoners zich door hen niet vertegenwoordigd. Dit gebrek aan inspraak maakt dat bewoners de natuurorganisaties zien als autoritaire organisaties (zie ook Stoll-Kleemann, 2001). Het maakt bewoners ook bang dat ze de zeggenschap over “hun” Drents-Friese Wold kwijt zullen raken. Door deze angst interpreteren ze kleine maatregelen, zoals het afsluiten van een stukje voetpad in het gebied, snel als een eerste stap in de uiteindelijke marginalisatie van de bewoners in het gebied. Ze zijn dan ook gevoelig voor verhalen van onder andere boeren en recreatieondernemers, die zich in hun handelen beperkt voelen door de natuurbescherming.

“Dan blijkt dat het overlegorgaan zonder controle een ongeleid projectiel wordt. En degene die de grootste mond heeft die wint. En in dit geval ecologen en biologen. Zo simpel ligt dat. Stel dat ergens in het centrum van het park iets zeldzaams gevonden wordt, dan komt er gelijk een hekwerk omheen. Daar ben ik bang voor. Dat moet niet.”

Door het benadrukken van de autoritaire houding van natuurorganisaties en het gebrek aan inspraakmogelijkheden voor omwonenden, heeft De Woudreus het conflict gedefinieerd als een conflict tussen insiders en outsiders. De natuurbeherende organisaties worden gedefinieerd als de outsiders: het is een groep buitenstaanders die zich ten onrechte bemoeien met het Drents-Friese Wold. De bewoners echter zijn de insiders, de groep die eigenlijk de zeggenschap over het beheer van het Drents-Friese Wold zou moeten hebben. De Woudreus gebruikt de onvrede over het gebrek aan inspraak om de natuurbeschermingsorganisaties af te spiegelen als een klein groepje ecologen “die hun particuliere hobby’s zitten uit te leven in het Drents-Friese Wold” ten koste van het park en de omwonenden. Ook hier draait het om identiteit. De definiëring van het conflict als een conflict tussen “oude rechten” en “nieuwkomers” is direct gerelateerd aan het construeren van de identiteit van natuurorganisaties versus lokale bewoners.

“Wat is maatgevend? Dat wat wij hier als bewoners willen, of wat een klein groepje tekentafel-ecologen willen die zelden door het bos wandelen? Ik denk toch dat de besluitvorming, mede op grond van het democratisch beginsel, toch in eerste plaats bij de bevolking terecht moet komen.”

De definiëring van het conflict als een conflict tussen “oude rechten” en “nieuwkomers” is direct gerelateerd aan het construeren van de identiteit van natuurorganisaties versus lokale bewoners

De professionele expertise van natuurbeschermers wordt hierbij ter discussie gesteld en nevensgeschikt (of zelfs ondergeschikt) gemaakt aan de praktische kennis van ervaringsdeskundigen

Geloofwaardigheid

Het creëren van een tegenstelling tussen bewoners en natuurbeheerders heeft ook gevolgen voor de effectiviteit van communicatie rondom het beheer van het park. De Woudreus stelt de geloofwaardigheid van de ecologische deskundigheid van natuurorganisaties ter discussie. De Woudreus refereert veelvuldig aan andere vormen van wetenschappelijke expertise en stelt daarmee de expertise van de natuurbeschermingsorganisaties ter discussie. Daardoor is het meestal niet effectief voor natuurbeschermingsorganisaties om hun professionele deskundigheid te gebruiken om kritische bewoners te overtuigen.

“We hebben een oud-hoogleraar uit Groningen gevraagd. Die ergerde zich op dezelfde manier aan die oneindige kaalslag. Die zegt luister eens, juist onder dennenbomen is de grootste variëteit aan paddenstoelen. En daar zijn ook hele zeldzame soorten bij.”

Daarnaast wordt professionele expertise expliciet afgezet tegen ervaringkennis. De professionele expertise van natuurbeschermers wordt hierbij ter discussie gesteld en nevensgeschikt (of zelfs ondergeschikt) gemaakt aan de praktische kennis van ervaringsdeskundigen.

“Ik heb altijd het gevoel dat het theoretici zijn die de plannen maken. En persoonlijk zeg ik: haal de mensen uit de buurt erbij. Die hebben meer kennis van het gebied, het is nu allemaal zo verschrikkelijk theoretisch. En het is niet alleen theorie, maar het is ook ideologie. En dat is vervelend. En dat zou eruit moeten.”

Geconcludeerd kan worden dat de reacties van burgers op natuurbeleid en beheer niet alleen te maken hebben met de vraag of er consensus is wat betreft inhoudelijke visie of dat mensen binding ervaren met het gebied. We hebben in dit artikel laten zien dat de dynamiek van het maatschappelijk proces minstens zo belangrijk is. Het gevoelde gebrek aan inspraak en communicatie verhardde de opstelling van de tegenstanders. Vervolgens wisten ze door diverse strategieën, waaronder handtekeningen acties en posters, het in twijfel trekken van de expertise van de natuurbeheerders en het neerzetten van natuurbeheerders als buitenstaanders, hun aanhang en legitimiteit te vergroten.

Natuurbeleid: ruimte geven, ruimte nemen

Dit hoofdstuk over protest door verbondenheid in het Drents-Friese Wold heeft laten zien dat het zinvol is om bij draagvlak niet alleen te kijken naar de mate van overeenstemming met doelen en maatregelen van beleid en beheer, maar ook naar de binding met de natuur, of in dit geval, met een specifiek natuurgebied. Met behulp van de draagvlakmatrix hebben we vier ideaaltypische reacties op natuurbeleid omschreven: gelatenheid, acceptatie, enthousiasme en protest. We hebben laten zien dat de meerderheid van de omwonenden zich nauw betrokken voelt bij het Drents-Friese Wold. Tegelijkertijd lopen de visies over het natuurbeheer sterk uiteen. Dit resulteert niet alleen in een substantiële groep enthousiastelingen, maar ook in een gemotiveerde groep protesteers. Zij voelen zich betrokken bij natuur, maar wel met duidelijk andere visies op die natuur.

Het verzet kan echter niet alleen worden verklaard uit dit inhoudelijk meningsverschil gecombineerd met een grote binding met het gebied. Ook het gevoelde gebrek aan inspraak en communicatie droegen bij aan de reacties van verzet. Met andere woorden, het verzet werd mede gemotiveerd door gevoelens van ontevredenheid of frustratie. Dit betekent ook dat het bevorderen van draagvlak en binding veel meer is dan het eenzijdig informeren of onderwijzen van burgers. Protest komt immers lang niet altijd voort uit een gebrek aan kennis over of liefde voor de natuur. Het is daarom belangrijk dat beleidsmakers en natuurbeschermingsorganisaties actief aan de slag gaan met de maatschappelijke inbedding van de eigen doelstellingen. Hierbij kan als adagium worden gekozen: *ruimte geven, ruimte nemen*.

Ruimte geven gaat over de erkenning dat er verschillende visies op natuur bestaan. Het onderscheid tussen verbondenheid en overeenstemming wijst erop dat het benoemen van maatschappelijk protest als “natuuronvriendelijk gedrag” vaak onterecht is. Protest komt vaak voort uit enthousiasme voor natuur, maar wel uit enthousiasme voor een ander soort natuur. Het wildernis-natuurbeeld dat ten grondslag ligt aan veel beheer, wordt niet door alle omwonenden ondersteund (Buijs *et al.*, 2009). Ruimte geven zou hierbij het adagium kunnen zijn voor het natuurbeheer: Erken dat verschillende visies op de natuur bestaan, houd hiermee rekening in het beheerplan en ga het debat aan over deze visies. Daarnaast kunnen ze ook ruimte geven aan lokale initiatieven, ook wanneer die misschien niet voor 100% stroken met de eigen doelstellingen. Lokale initiatieven bieden namelijk veel kansen voor het

vergroten van de emotionele betrokkenheid van burgers bij het natuurbeleid (Breman *et al.*, 2008; Buizer, 2008).

Ruimte nemen gaat om de erkenning dat natuurorganisaties zelf een belangrijke verantwoordelijkheid hebben in het vormgeven of regisseren van het maatschappelijk proces. Zo hoeven ze niet werkeloos toe te kijken als een gedreven en gemotiveerde maatschappelijke groepering, zoals De Woudreus, probeert de beeldvorming te beïnvloeden. Door het initiatief te nemen voor een convenant heeft Staatsbosbeheer uiteindelijk die ruimte genomen. Zij trokken hierdoor het initiatief naar zich toe, en de Woudreus was zich ervan bewust dat zij deze uitnodiging niet af kon slaan. De gesprekken die tot het convenant geleid hebben, hebben de sfeer tussen beide partijen verbeterd.

Een dergelijk convenant is een goede stap in de richting van zinvolle dialoog, waarbij het niet gaat om informatie of kennisoverdracht maar om discussie over de plannen voor een bepaald gebied en de visies waarop die plannen gebaseerd zijn. Ook hierbij geldt weer: ruimte geven en ruimte nemen: Natuurorganisaties moeten ruimte geven voor debat en bereid zijn om water bij de wijn te doen. Tegelijkertijd moeten ze de ruimte nemen om zelf kaders neer te zetten, bijvoorbeeld door vanaf het begin open en duidelijk te zijn over bepaalde kernwaarden of kerndoelen. Door duidelijk zichtbaar te zijn in het maatschappelijke debat en door dit debat op basis van gelijkwaardigheid en erkenning van elkaars visies te voeren, kan onnodig verzet voorkomen worden.

Natuurorganisaties moeten ruimte geven voor debat en bereid zijn om water bij de wijn te doen